

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze

LZG.411.1.3.2024
K/24/001/LZG

Pan Zbigniew Szumski,
Starosta Świebodziński
Starostwo Powiatowe w Świebodzinie
ul. Kolejowa 2, 66-200 Świebodzin

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

K/24/001/LZG – Realizacja wniosków pokontrolnych sformułowanych po kontroli P/18/108 „Ochrona zabytków w województwie lubuskim na wypadek sytuacji kryzysowych”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Starostwo Powiatowe w Świebodzinie (dalej jako: <i>Starostwo</i>), ul. Kolejowa 2, 66-200 Świebodzin.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Zbigniew Szumski, Starosta Świebodziński (dalej jako: <i>Starosta</i>) od 27 listopada 2006 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ewidencjonowanie i dokumentowanie zabytków podlegających ochronie. 2. Opracowywanie i aktualizowanie planów z zakresu ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych. 3. Realizacja zaplanowanych działań w zakresie ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych. 4. Ochrona zabytków w sytuacjach kryzysowych. 5. Realizacja wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2024 (do dnia zakończenia kontroli), z uwzględnieniem zdarzeń z okresu wcześniejszego, jeżeli miały istotny wpływ na zagadnienia objęte kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹ (dalej jako: <i>ustawa o NIK</i>).
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontroler	Norbert Serafin, doradca ekonomiczny, upoważnienie do przeprowadzenia kontroli nr LZG/27/2024 z 10 kwietnia 2024 r.

[akta kontroli str. 1-3b]

---

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623.

II. Ocena kontrolowanej działalności²

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia podjęte przez Starostwo działania, celem realizacji wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK w 2018 r.³, z których większość przyniosła pożądany efekt, m.in. w postaci opracowania programu opieki nad zabytkami, jednostkowych planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz zwiększenia nadzoru nad powiatowymi zabytkami, które oddano w trwały zarząd lub wydzierżawiono.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Starostwo dysponowało wiarygodnymi informacjami o zabytkach zlokalizowanych na obszarze powiatu, a od 28 sierpnia 2020 r. było również, pod względem organizacyjnym, właściwie przygotowane do pełnej i rzetelnej realizacji zadań związanych z ochroną zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych.

Starostwo, co prawda – stosownie do wniosku pokontrolnego z 2018 r. – dokonało przeglądu i aktualizacji przypisania zadań i obowiązków komórkom i pracownikom Starostwa w zakresie realizacji na terenie powiatu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jednak dopiero zmiany organizacyjne wprowadzone 28 sierpnia 2020 r. skutkowały zapewnieniem kompleksowej i spójnej realizacji zadań w tym zakresie. Do tego czasu, w podziale obowiązków pomiędzy poszczególnymi komórkami organizacyjnymi Starostwa, wystąpiły liczne błędy – realizację tego samego zadania przypisano różnym komórkom, powierzono jednej z komórek zadanie nie mieszczące się w zakresie spraw realizowanych przez powiaty, obowiązywały zapisy regulaminu organizacyjnego wzajemnie się wykluczające.

Powiat, pomimo podjęcia licznych udokumentowanych starań, nie zakończył prac skutkujących opracowaniem powiatowego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, o co wnioskowała NIK w 2018 r. Przyczyną nieopracowania planu było niezyskanie niezbędnych informacji od gmin oraz jednostek organizacyjnych administrujących obiektami zabytkowymi, przy jednoczesnym braku instrumentów prawnych wymuszających przekazanie żądanych informacji i podjęcie stosownych działań przez te podmioty.

Natomiast Starostwo z powodzeniem wykonało wniosek pokontrolny NIK postulujący zwiększenie nadzoru nad powiatowymi zabytkami, które oddano w trwały zarząd lub wydzierżawiono, w szczególności poprzez zapewnienie realizacji przez użytkowników tych obiektów obowiązku opracowania i przedłożenia jednostkowych planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych – dla wszystkich takich obiektów przedmiotowe plany zostały opracowane, a ich zawartość spełniała wymagania określone w przepisach prawa. Powiat Świebodziński, realizując wniosek pokontrolny NIK, sporządził również powiatowy program opieki nad zabytkami, a następnie w sposób przewidziany prawem go ogłosił.

Powiat Świebodziński zapewnił finansowanie przedsięwzięć modernizacyjnych i prac remontowych w obiektach zabytkowych stanowiących jego własność. Ponadto, obiekty te posiadały instrukcje ochrony przeciwpożarowej oraz dokumentację potwierdzającą przeprowadzenie rocznych i pięcioletnich kontroli ich stanu technicznego, tym samym zrealizowano w tym zakresie wniosek pokontrolny sformułowany przez Najwyższą Izbę Kontroli w 2018 r.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje trzystopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

³ Wystąpienie pokontrolne z dnia 12 lipca 2018 r., znak LZG.410.003.12.2018.

Powiat właściwie określił zasady udzielania dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach, a następnie konsekwentnie stosował te zasady i rzetelnie rozliczał sposób wykorzystania dotacji przez ich beneficjentów.

Starostwo monitorowało możliwość wystąpienia zdarzeń niebezpiecznych, mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców i obiektów budowlanych. Powiat dysponował bieżącymi i pełnymi informacjami odnośnie potencjalnych zdarzeń mogących negatywnie oddziaływać na stan zabytków, przy czym w okresie objętym kontrolą nie wystąpiły sytuacje kryzysowe dotyczące takich obiektów lub skutkujące koniecznością podwyższenia gotowości.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Ewidencjonowanie i dokumentowanie zabytków podlegających ochronie.

Opis stanu faktycznego

Powiat Świebodziński (zwany dalej „Powiatem”) zamieszkały był przez 55,2 tys. osób⁴. W skład Powiatu wchodziło sześć gmin, z tego: dwie miejsko-wiejskie – Świebodzin i Zbąszynek oraz cztery wiejskie: Lubrza, Łagów, Skąpe i Szczaniec.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym⁵, powiat wykonuje zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, m.in. w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1.1. W skierowanym do Starosty wystąpieniu pokontrolnym z dnia 12 lipca 2018 r., znak LZG.410.003.12.2018, po kontroli P/18/108 pn. *Ochrona zabytków w województwie lubuskim na wypadek sytuacji kryzysowych* (zwanym dalej „wystąpieniem pokontrolnym z 2018 r.”), wnioskowano m.in. o *dokonanie przeglądu i aktualizacji przypisania zadań i obowiązków komórkom i pracownikom Starostwa w zakresie realizacji w powiecie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, w celu zapewnienia kompleksowej i spójnej realizacji zadań w tym zakresie.*

Zgodnie z ww. wystąpieniem pokontrolnym, w regulaminie organizacyjnym Starostwa prowadzenie spraw związanych z ochroną zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych nie zostało wprost przypisane do żadnej z komórek organizacyjnych Starostwa. Ponadto ustalono, że żadnemu z pracowników Starostwa nie przypisano zadań w zakresie opracowania i realizacji planów (powiatowego i jednostkowych dla zabytków będących w posiadaniu Powiatu) ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, o których mowa w przepisach rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych⁶, zwanego dalej „rozporządzeniem w sprawie ochrony zabytków”.

[akta kontroli str. 4-23]

Starostwo, wykonując przywołany wyżej wniosek pokontrolny, w dniu 20 sierpnia 2018 r., uchwałą Zarządu Powiatu Świebodzińskiego nr 438/2018, przyjęło nowy regulamin organizacyjny, stosownie do którego:

⇒ zadania przypisane Wydziałowi Edukacji i Spraw Społecznych Starostwa poszerzono o prowadzenie spraw związanych z realizacją ustawy z dnia 23 lipca

⁴ https://www.polskawliczbach.pl/powiat_swiebodzinski

⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 107.

⁶ Dz. U. Nr 212, poz. 2153.

2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (dalej jako „uoz”)⁷, z wyłączeniem planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, a w szczególności prowadzenie spraw związanych z przyznawaniem dotacji i jej rozliczenia, przygotowanie i realizacja powiatowego planu ochrony zabytków, prowadzenie ewidencji zabytków ruchomych i nieruchomości z terenu Powiatu;

⇒ zadania przypisane stanowisku ds. zarządzania kryzysowego poszerzono o opracowanie i realizację planów (powiatowego oraz jednostkowego dla budynku przy ul. J. Piłsudskiego 18 w Świebodzinie) ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, o których mowa w rozporządzeniu w sprawie ochrony zabytków.

[akta kontroli str. 43-96]

Starosta, zapytany dlaczego jednocześnie Wydziałowi Edukacji i Spraw Społecznych oraz stanowisku ds. zarządzania kryzysowego przypisano to samo zadanie, a mianowicie obowiązek przygotowania i realizacji powiatowego planu ochrony zabytków oraz dlaczego Wydziałowi Edukacji i Spraw Społecznych powierzono zadanie prowadzenia ewidencji zabytków ruchomych i nieruchomości, skoro jest to obowiązkiem gmin, a nie powiatów (art. 22 ust. 4 uoz), wyjaśnił, że ww. *nieprawidłowe zapisy regulaminu organizacyjnego zostały w nim zamieszczone przez nieuwagę redakcyjną*.

W kolejnej wersji regulaminu organizacyjnego, przyjętej uchwałą Zarządu Powiatu Świebodzińskiego nr 231/2020 z dnia 28 sierpnia 2020 r., skorygowano ww. nieprawidłowe zapisy, przypisując zespołowi stanowisk ds. edukacji i zadań społecznych (utworzonemu w miejsce Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych) zadania w zakresie spraw dotyczących ochrony zabytków, w sposób nie kolidujący z obowiązkami Konserwatora oraz pracownika zatrudnionego na stanowisku ds. zarządzania kryzysowego. W gestii zespołu ds. edukacji i zadań społecznych w tym obszarze zagadnień pozostawiono jedynie sprawy związane z udzielaniem dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

[akta kontroli str. 191-206]

Dnia 18 marca 2022 r., na mocy uchwały nr 465/2022 Zarządu Powiatu Świebodzińskiego, struktura organizacyjna Starostwa została poszerzona o samodzielne stanowisko Powiatowego Konserwatora Zabytków (dalej jako „Konserwator”), któremu przypisano realizację m.in. następujących zadań:

- a) prowadzenie postępowań administracyjnych oraz wydawanie należących do właściwości Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (dalej jako „LWKZ”) decyzji, postanowień, zaświadczeń, opinii, zaleceń i innych aktów, o których mowa w uoz, innych ustawach oraz przepisach wykonawczych do tych ustaw;
- b) przyjmowanie zgłoszeń dotyczących uszkodzenia, bądź zniszczenia zabytku;
- c) sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach;
- d) organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz podejmowanie innych czynności i wydawanie aktów w ramach nadzoru konserwatorskiego;
- e) egzekwowanie obowiązków nałożonych na posiadaczy zabytków zgodnie z odrębnymi przepisami;

---

⁷ Dz. U. z 2022 r. poz. 840, ze zm.

- f) współpraca w sprawach ochrony zabytków z innymi organami administracji publicznej;
- g) występowanie na zasadach przewidzianych dla pokrzywdzonego i oskarżyciela posiłkowego w postępowaniu karnym w sprawach dotyczących czynów zabronionych zagrażających ochronie zabytków oraz występowanie w sprawach ochrony zabytków na prawach strony w postępowaniu administracyjnym oraz na prawach oskarżyciela publicznego w postępowaniu w sprawach o wykroczenie;
- h) kierowanie odpowiednio do Policji, prokuratury lub sądu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia w przypadku stwierdzenia naruszenia przepisów;
- i) opracowanie i aktualizacja powiatowego programu opieki nad zabytkami (dalej jako „Program opieki”);
- j) uzgodnienie powiatowego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (dalej jako „Plan ochrony zabytków”), przygotowanego przez pracownika ds. zarządzania kryzysowego.

Stosownie do art. 91 ust. 4 uoz, sprawy ujęte w regulaminie organizacyjnym Starostwa, o których mowa w pkt. a), c), d) oraz f) należą do zadań wykonywanych przez wojewódzkich konserwatorów zabytków.

[akta kontroli str. 24-30]

W dniu 11 maja 2023 r., na podstawie art. 96 ust. 2 uoz, Wojewoda Lubuski – na wniosek LWKZ⁸ – powierzył Powiatowi, w drodze porozumienia⁹, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych. Zadania powierzone porozumieniem, których realizacja została przekazana Powiatowi – stosownie do tego dokumentu – mają być wykonywane przez Konserwatora, działającego z upoważnienia Starosty.

Zgodnie z tym porozumieniem do zakresu działania Powiatu przypisano sprawy wskazane w regulaminie organizacyjnym Starostwa z 18 marca 2022 r., ujęte wyżej w pkt. od a) do h).

[akta kontroli str. 31-36]

Starosta, zapytany dlaczego po przeszło roku od zawarcia stosownego porozumienia z Wojewodą Lubuskim utworzono w strukturze organizacyjnej Starostwa stanowisko Konserwatora i przypisano mu zadania i kompetencje LWKZ w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, wyjaśnił, że *było to niezbędne do przeprowadzenia naboru na wakujące stanowisko. Regulamin określił zadania konserwatora. (...) LUW w Gorzowie Wlkp., wiedząc o planowanym zatrudnieniu konserwatora, przygotował projekt porozumienia, które następnie zostało podpisane.*

W okresie od marca 2022 r. do lutego 2023 r. Starostwo przeprowadziło łącznie cztery nabory na stanowisko Konserwatora, z których ostatni skutkowało zatrudnieniem.

[akta kontroli str. 97-99]

Stanowisko Konserwatora zostało obsadzone¹⁰ w dniu 15 maja 2023 r., przy czym w jego zakresie czynności, uprawnień i odpowiedzialności nie ujęto jednego obowiązku przypisanego temu stanowisku w regulaminie organizacyjnym Starostwa,

---

⁸ Stosownie do art. 89 pkt 2 uoz, zadania i kompetencje wojewody w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

⁹ Dziennik Urzędowy Województwa Lubuskiego z 2023 r. poz. 1457 (data ogłoszenia – 19 maja 2023 r.; data wejścia w życie – 3 czerwca 2023 r.).

¹⁰ Konserwatorem została osoba będąca magistrem historii sztuki, posiadająca wieloletnie doświadczenie zawodowe w obszarze ochrony i konserwacji zabytków.

a mianowicie zadania polegającego na uzgadnianiu Planu ochrony zabytków, przygotowywanego przez pracownika ds. zarządzania kryzysowego.

Zapytany o przyczyny powstałej rozbieżności Starosta wyjaśnił, że *wynikało to z interpretacji porozumienia. Ten punkt nie mógł być wpisany do zakresu czynności, ponieważ okazało się, że w porozumieniu nie występuje. Przypisany jest do kompetencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W związku z powyższym uzgadnianie Planu ochrony zabytków nie należy do zadań konserwatora. Konserwator może to zrobić na zasadzie koleżeńskiej, doradczej, opiniującej, jako pracownik urzędu posiadający wyższe, specjalistyczne kwalifikacje z dziedziny ochrony zabytków.*

[akta kontroli str. 37-42, 97-99]

1.2. Według stanu na koniec 2023 r. – stosownie do danych przedstawionych przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze (dalej jako „WUOZ”) – zabytków zlokalizowanych w Powiecie, które były wpisane do rejestru zabytków było ogółem 1704, przy czym 1333 zabytków ruchomych, 353 nieruchomości oraz 18 stanowisk archeologicznych¹¹.

Natomiast w wojewódzkiej ewidencji zabytków (dane WUOZ) na koniec 2023 r. było wpisanych 1801 zabytków z terenu Powiatu: 731 ruchomych, 366 nieruchomości oraz 704 stanowiska archeologiczne¹².

[akta kontroli str. 100-103]

Według stanu na dzień 28 maja 2024 r. Starostwo dysponowało następującymi informacjami o zabytkach zlokalizowanych na obszarze powiatu:

- ⇒ aktualnymi na 2022 r. wykazami: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz wykazami zabytków nieruchomych ujętych w gminnych ewidencjach zabytków dla gmin: Lubrza, Łagów, Szczaniec, Świebodzin i Zbąszynek¹³, które zostały zamieszczone w sporządzonym w 2022 r. Programie opieki;
- ⇒ aktualnymi na 2019 r. wykazami zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, który został przekazany przez LWKZ Starostwu, w związku z opracowywaniem projektu Planu ochrony.

Ponadto, w związku z utworzeniem w strukturach Starostwa stanowiska Konserwatora i powierzeniem z dniem 3 czerwca 2023 r. Staroście prowadzenia niektórych spraw z zakresu właściwości Wojewody Lubuskiego, LWKZ udostępnił Starostwu następujące dane:

- aktualne wykazy zabytków nieruchomych i ruchomych wpisanych do rejestru zabytków, a także zabytków nieruchomych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków (wykazy te zostały kolejno udostępnione w maju 2023 r. oraz maju 2024 r.);
- aktualne na 2023 r. lokalizacje i zasięg stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnych oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków, poprzez warstwy wektorowe w formacie *shapefile* w programie QGIS;

¹¹ Na koniec 2019 r. zabytków z terenu Powiatu wpisanych do rejestru zabytków było ogółem 1532: 1171 ruchomości, 343 nieruchomości, 18 stanowisk archeologicznych.

¹² Stosownie do informacji przedstawionych przez WUOZ, rozbieżność w liczbie zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, a tych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków, wynika z faktu, że do rejestru wpisywane były zespoły budowlane lub założenia, składające się co najmniej z dwóch obiektów. Z kolei w przypadku zabytków ruchomych, dla obiektów stanowiących komplet (np. kilkadziesiąt ław kościelnych) w ewidencji zakładana była jedna karta.

¹³ Gmina Skąpe nie sporządziła gminnej ewidencji zabytków.

- kopię zarządzeń oraz karty obiektów ujętych w gminnych ewidencjach zabytków dla gmin Lubrza, Łagów, Szczaniec, Świebodzin i Zbąszynek, znajdujących się w zasobach LWKZ.

Z kolei, w ramach współpracy z gminą Świebodzin, w czerwcu 2023 r. gmina przekazała Starostwu zaktualizowaną gminną ewidencję zabytków. Dodatkowo, dostęp do niektórych (aktualnych) gminnych ewidencji zabytków był również możliwy poprzez strony internetowe¹⁴.

[akta kontroli str. 187]

1.3. W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 15 maja 2024 r. zagadnienia dotyczące ochrony zabytków, w tym także na wypadek sytuacji kryzysowych, nie były przedmiotem kontroli wewnętrznej i badań audytowych. Kwestie te nie były również w tym okresie objęte kontrolami zewnętrznymi (poza kontrolą NIK), ani nie były przedmiotem skarg i wniosków.

[akta kontroli str. 105]

Ustalona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Starostwo dysponowało wiarygodnymi informacjami o zabytkach zlokalizowanych na obszarze Powiatu, a od 28 sierpnia 2020 r. było również właściwie – pod względem organizacyjnym – przygotowane do pełnej i rzetelnej realizacji zadań związanych z ochroną zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych.

Starostwo, co prawda – stosownie do wniosku pokontrolnego z 2018 r. – dokonało przeglądu i aktualizacji przypisania zadań i obowiązków komórkom i pracownikom Starostwa w zakresie realizacji w Powiecie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jednak dopiero zmiany organizacyjne wprowadzone 28 sierpnia 2020 r. skutkowały zapewnieniem kompleksowej i spójnej realizacji zadań w tym zakresie. Do tego czasu, w podziale obowiązków pomiędzy poszczególnymi komórkami organizacyjnymi Starostwa, wystąpiły liczne błędy – realizację tego samego zadania przypisano różnym komórkom, powierzono jednej z komórek zadanie nie mieszczące się w zakresie spraw realizowanych przez Powiat, obowiązywały zapisy regulaminu organizacyjnego wzajemnie się wykluczające.

2. Opracowywanie i aktualizowanie planów w zakresie ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych.

Opis stanu
faktycznego

2.1. W wystąpieniu pokontrolnym z 2018 r. NIK wniosowała m.in. o opracowanie powiatowego Planu ochrony zabytków, który Powiat powinien posiadać na podstawie par. 4 ust. 3 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków¹⁵.

¹⁴ GEZ Lubrza: zabytki nieruchome i archeologiczne (wykaz wraz z kartami ewidencyjnymi):

https://bip.lubrza.pl/280/Gminna_Ewidencja_Zabytkow/

GEZ Szczaniec: zabytki nieruchome i archeologiczne (wykaz):

https://bip.szczaniec.pl/283/Gminna_Ewidencja_Zabytkow/

GEZ Świebodzin: zabytki nieruchome (zarządzenie i wykaz):

https://bip.swiebodzin.eu/akty/205/3519/w_sprawie_przyjecia_Gminnej_Ewidencji_Zabytkow_Miasta_i_Gminy_Swiebodzin/

¹⁵ Zgodnie z par. 7 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków, przedmiotowe plany należało sporządzić w nieprzekraczalnym terminie dziewięciu miesięcy od dnia wejście w życie tego rozporządzenia, tj. do dnia 15 lipca 2005 r.

Stosownie do wyjaśnień Starosty złożonych w toku kontroli P/18/108 w 2018 r., przyczyną nieopracowania powiatowego Planu ochrony zabytków był brak analogicznych planów o zasięgu gminnym. W 2018 r. tylko dwie na sześć gmin w Powiecie miało swoje plany ochrony zabytków (Świebodzin i Skąpe).

[akta kontroli str. 4-23]

Powiat w dalszym ciągu nie zakończył prac związanych z opracowywaniem Planu ochrony zabytków, co związane było z nieuzyskaniem niezbędnych informacji z gmin oraz jednostek organizacyjnych posiadających zabytki.

W latach 2018-2023 Powiat podejmował liczne działania, które miały skutkować opracowaniem Planu ochrony zabytków, m.in.:

- ⇒ w 2018 r. przypominano gminom Powiatu o obowiązku wykonania gminnych planów ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych (dalej jako „gminne plany”) oraz corocznej ich aktualizacji, a także zwracano się do gmin o uzupełnienie danych w wykazach zabytków;
- ⇒ w 2019 r. sporządzono projekt Planu ochrony zabytków i przesłano do WUOZ, celem jego sprawdzenia i sformułowania ewentualnych uwag;
- ⇒ w 2020 r. Starostwo otrzymało stosowne uwagi z WUOZ, które przede wszystkim wskazywały na konieczność uzupełnienia projektu planu o informacje dotyczące elementów podlegających zabezpieczeniu, proponowanego sposobu zabezpieczenia, kosztów takiego zabezpieczenia oraz niezbędnego czasu i sił, jakie powinny być zaangażowane do wykonania tego zadania. W związku z powyższym, Starostwo zwróciło się do gmin i jednostek organizacyjnych administrujących zabytkami o uzupełnienie brakujących danych. Częściowe, fragmentaryczne dane przesyłały dwie gminy: Skąpe i Zbąszynek;
- ⇒ w 2021 r. Starostwo poinformowało NIK, że projekt Planu ochrony zabytków został uzupełniony o fragmentaryczne dane przekazane przez ww. gminy, jednak z uwagi na to, że *nie ma podległości w tej sferze zarządzania kryzysowego Starostwo nie posiada możliwości prawnych do zmuszenia gmin do podjęcia działań i współpracy w tym względzie*. Pomimo tego, Starostwo – po dokonaniu możliwych do wprowadzenia uzupełnień i modyfikacji wskazanych w 2020 r. przez WUOZ – ponownie przesyłało do LWKZ projekt Planu ochrony zabytków. W odpowiedzi z dnia 18 marca 2021 r., LWKZ stwierdził, że przedmiotowy projekt co prawda został opracowany zgodnie z wytycznymi rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków, jednak w dalszym ciągu wymaga uzupełnień danych, które powinny być opracowane i przedstawione przez gminy (powinny one znaleźć się w gminnych planach ochrony zabytków, ewentualnie w jednostkowych planach ochrony konkretnych zabytków). W efekcie LWKZ odmówił uzgodnienia projektu przedmiotowego planu;
- ⇒ w 2022 r. Starostwo w dalszym ciągu podejmowało starania mające na celu uzyskanie z gmin informacji, które stosownie do wymogów rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków powinny stanowić treść gminnych planów. Od października 2022 r. do chwili obecnej spośród sześciu gmin Powiatu, tylko trzy posiadają uzgodnione z LWKZ gminne plany (Łagów, Świebodzin, Skąpe¹⁶), przy czym tylko jeden z nich (plan z 2022 r. z Łagowa) zawiera wszystkie niezbędne dane, które są wymagane do powiatowego Planu ochrony zabytków (Starostwo wykorzystało je przy formułowaniu kolejnej wersji projektu swojego planu). Starostwo, nie mogąc uzyskać stosownych informacji od gmin, podjęło próbę

---

¹⁶ Plany dla gmin Świebodzin i Skąpe zostały uzgodnione z LWKZ w 2010 r.

pozyskania danych od jednostek organizacyjnych, w których dyspozycji znajdują się zabytki. W tym celu, w dniu 30 listopada 2022 r., wystosowano pisma do czterech parafii rzymskokatolickich. Działania te nie przyniosły oczekiwanego rezultatu – parafie nie udzieliły odpowiedzi;

⇒ w 2023 r. Starostwo, nie mogąc zrealizować wniosku pokontrolnego NIK z 2018 r., celem przełamania impasu w egzekwowaniu od gmin i administratorów obiektów zabytkowych niezbędnych informacji, wyszło z inicjatywą zorganizowania spotkania zainteresowanych stron z przedstawicielami WUOZ. W efekcie, w dniu 24 listopada 2023 r. pracownik WUOZ przeprowadził dla przedstawicieli gmin powiatu świebodzińskiego szkolenie dotyczące reguł i standardów opracowywania planów ochrony zabytków.

[akta kontroli str. 209-372]

W toku kontroli pracownik Starostwa zatrudniony na stanowisku ds. zarządzania kryzysowego, wyjaśnił: *niestety od szkolenia przeprowadzonego w listopadzie 2023 r. nie został odnotowany żaden progres, jeśli chodzi o sporządzanie przez gminy planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Przynajmniej ja o tym nic nie wiem. Nie otrzymaliśmy również żadnych planów jednostkowych zabytków, o które zwracaliśmy się do parafii. Według mojej wiedzy one takich planów nie posiadają.*

[akta kontroli str. 373-374]

Powiat nie dysponował wojewódzkim planem ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, opracowanym przez LWKZ, ani nie zna jego założeń – informacje w tym zakresie nie zostały przekazane Starostwu.

[akta kontroli str. 371-372]

2.2. W wystąpieniu pokontrolnym z 2018 r. NIK wnioskowała m.in. o zwiększenie nadzoru nad powiatowymi zabytkami, które oddano w trwałe zarząd lub wydzierżawiono, w szczególności poprzez zapewnienie realizacji przez użytkowników tych obiektów obowiązku opracowania i przedłożenia jednostkowych planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, zwanych dalej „jednostkowymi planami ochrony”.

Jak wskazano w wystąpieniu pokontrolnym z 2018 r., dla żadnego z zabytków stanowiących własność Powiatu nie opracowano ww. planów, pomimo takiego obowiązku.

[akta kontroli str. 4-23]

W latach 2019-2023 na terenie Powiatu znajdowało się pięć zabytków wpisanych do rejestru zabytków, które stanowiły jego własność (od kontroli NIK prowadzonej w 2018 r. stan ten nie uległ zmianie):

- obiekt Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Świebodziźnie (Park Chopina 2, działka nr 294/4) – nr rejestru 2186;
- budynek stanowiący siedzibę Powiatowego Urzędu Pracy w Świebodziźnie (ul. Studencka 8, działka nr 296/11) – nr rejestru 2185;
- zespół pałacowo-parkowy w Przelazach w gminie Lubrza (działka nr 199, obiekt wydzierżawiony powiatowej osobie prawnej – Powiatowemu Ośrodkowi Rehabilitacyjno-Wypoczynkowemu „Pałac” w Przelazach Sp. z o.o.) – nr rejestru 3224;
- zespół pałacowy w Toporowie w gminie Łagów (działka nr 46/3, siedziba Domu Pomocy Społecznej w Toporowie, ul. Lipowa 17) – nr rejestru 3082/A;
- siedziba Starostwa Powiatowego w Świebodziźnie, budynek B (ul. Piłsudskiego 18, działka nr 523) – nr rejestru 2184.

W latach 2022-2023 dla wszystkich ww. zabytków opracowano jednostkowe plany ochrony.

Stosownie do par. 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków, ww. plany zostały opracowane przez kierowników jednostek organizacyjnych posiadających zabytki, w uzgodnieniu z LWKZ, a następnie zatwierdzone przez właściwych miejscowo wójtów gmin Lubrza i Łagów (po jednym planie) oraz Burmistrza Świebodzina (trzy plany).

Każdy z jednostkowych planów ochrony spełniał wymogi określone w *Instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych*, stanowiącej załącznik do rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków.

Plany te składały się z części opisowej i z części graficznej w postaci mapy (planu), szczegółowych szkiców i załączników w formie schematów, tabel, wykazów. Każdy z jednostkowych planów ochrony zawierał m.in.:

- charakterystykę zabytku;
- ocenę położenia i możliwych zagrożeń dla zabytku z wnioskami;
- ocenę stanu technicznego obiektu, urządzeń, instalacji, komunikacji wewnętrznej, dojazdów, miejsc poboru lub odprowadzania wody;
- instrukcje postępowania pracowników w razie określonych sytuacji kryzysowych;
- wykaz prac przygotowawczych, organizacyjnych, techniczno-inżynierskich, dokumentacyjnych i innych niezbędnych do wykonania;
- wykaz rodzajów i ilości potrzebnych materiałów i urządzeń, z określeniem ich przeznaczenia;
- określenie przybliżonych kosztów wykonania prac przygotowawczo-zabezpieczających;
- opis (schemat) systemu alarmowania (powiadamiania), kierowania, współdziałania i łączności z wykazami adresów, telefonów (faksów) jednostek ratowniczych, osób funkcyjnych, specjalistycznych służb i instytucji;
- określenie sposobu dokumentowania działań ratowniczych i informowania o stratach, szkodach i potrzebach w zakresie ich likwidacji.

[akta kontroli str. 207]

Jednostkowe plany ochrony, o których mowa wyżej nie były aktualizowane (par. 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków).

Jak wynika z oświadczenia pracownika Starostwa zatrudnionego na stanowisku ds. zarządzania kryzysowego, z uwagi na to, że plany te zostały sformułowane w ostatnich latach (2022-2023) nie straciły na swojej aktualności. Ponadto, przeprowadzany każdego roku przegląd planów, nie wykazał potrzeby zmian zapisów w nich zamieszczonych. Plany te nie były udostępniane podmiotom takim jak Policja czy Państwowa Straż Pożarna. Fizycznie znajdują się w Starostwie, w jednostkach administrujących danym zabytkiem oraz w urzędach gmin, które zatwierdzały plany.

[akta kontroli str. 207-208]

2.3. W wystąpieniu pokontrolnym z 2018 r. NIK wniosowała m.in. o sporządzenie powiatowego programu opieki nad zabytkami, stosownie do wymogów określonych w przepisach uoz.

Program opieki na lata 2022-2025, na podstawie art. 87 ust. 3 uoz, został przyjęty uchwałą¹⁷ Rady Powiatu Świebodzińskiego dnia 28 listopada 2022 r., a w dniu 2 grudnia 2022 r. – stosownie do art. 87 ust. 4 ww. ustawy – ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego¹⁸.

Program opieki zawierał m.in. opis uwarunkowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce oraz uwarunkowań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, charakterystykę zasobów i analizę stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Powiatu, omówienie głównych zabytków nieruchomych oraz wskazanie na najważniejsze zabytki ruchome i stanowiska archeologiczne. Dokument ten zawierał również ocenę stanu dziedzictwa kulturowego Powiatu (analiza SWOT), określenie priorytetów Programu i instrumentów jego realizacji; charakterystykę celów, kierunków i zadań Programu oraz wskazanie źródeł finansowania inwestycji prowadzących do zahamowania procesów degradacji zabytków.

W Programie opieki zawarto wykazy stanowisk archeologicznych, zabytków nieruchomych i ruchomych ujętych w rejestrze zabytków województwa lubuskiego oraz w ewidencjach zabytków prowadzonych przez poszczególne gminy Powiatu.

Analiza treści Programu opieki wskazuje, że uwzględniono w nim cele, o których mowa w art. 87 ust. 2 uoz.

Projekt Programu opieki został sporządzony przez osobę niebędącą pracownikiem Starostwa za wynagrodzenie wynoszące 8,2 tys. zł. Wybór wykonawcy projektu został poprzedzony rozeznaniem rynku.

W dniu 14 lipca 2022 r. LWKZ – stosownie do art. 87 ust. 3 uoz – wydał opinię do przedłożonego mu projektu Programu opieki, która była pozytywna. LWKZ wskazał jednocześnie fragmenty projektu, które powinny być zmodyfikowane, a także zwrócił uwagę na konieczność dokonania niezbędnych uzupełnień projektu. Uwagi LWKZ do projektu Programu opieki zostały uwzględnione w jego ostatecznej wersji.

[akta kontroli str. 110-167]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Starostwo nie zakończyło prac skutkujących opracowaniem powiatowego Planu ochrony zabytków, o co wnioskowała NIK w 2018 r. Na podkreślenie zasługuje fakt podejmowania przez Starostwo licznych udokumentowanych działań w tym zakresie, które jednak z uwagi na bierność gmin oraz jednostek organizacyjnych administrujących obiektami zabytkowymi nie zakończyły się powodzeniem w postaci uzyskania niezbędnych danych, które powinny być ujęte w ww. planie.

Starostwo z powodzeniem wykonało wniosek pokontrolny NIK z 2018 r. postulujący zwiększenie nadzoru nad powiatowymi zabytkami, które oddano w trwały zarząd lub wydzierżawiono, w szczególności poprzez zapewnienie realizacji przez użytkowników tych obiektów obowiązku opracowania i przedłożenia jednostkowych planów ochrony – dla wszystkich takich obiektów przedmiotowe plany zostały opracowane, a ich zawartość spełniała wymagania określone w przepisach prawa. Powiat, realizując wniosek pokontrolny NIK, sporządził również powiatowy Program opieki, a następnie w sposób przewidziany prawem go ogłosił.

Ocena częściowa

¹⁷ Uchwała nr XLII/314/2022.

¹⁸ Pod pozycją 2475.

Powiat, pomimo podjęcia licznych udokumentowanych starań, nie zakończył prac skutkujących opracowaniem powiatowego Planu ochrony zabytków, o co wniosowała NIK w 2018 r. Przyczyną takiego stanu rzeczy było niez uzyskanie niezbędnych informacji od gmin oraz jednostek organizacyjnych administrujących obiektami zabytkowymi, przy jednoczesnym braku instrumentów prawnych wymuszających przekazanie żądanych informacji i podjęcie stosownych działań przez te podmioty.

3. Realizacja zaplanowanych działań w zakresie ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych.

Opis stanu faktycznego

3.1. W latach 2019-2023 Powiat udzielił 15 dotacji na łączną kwotę 249,7 tys. zł na prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane dotyczące zabytków wpisanych do rejestru zabytków¹⁹. Beneficjentami ww. dotacji były parafie rzymskokatolickie z terenu Powiatu. Wartość poszczególnych dotacji mieściła się w przedziale od 3 tys. zł do 40 tys. zł. Przeznaczeniem dotacji było sfinansowanie m.in. prac remontowych prowadzonych we wnętrzu kościołów, naprawy elewacji i pokrycia dachowego kościołów, prac konserwatorskich zabytkowych elementów wyposażenia kościołów.

[akta kontroli str. 106-109]

Zasady udzielania dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków położonych na terenie Powiatu zostały określone w uchwale Pady Powiatu Świebodzińskiego²⁰. W uchwale tej opisano warunki ubiegania się o dotację; rodzaj danych i informacji, które należy zawrzeć we wniosku o dotację; zasady i tryb postępowania z ww. wnioskiem oraz sposób przekazania dotacji.

[akta kontroli str. 168-173]

Szczegółowym badaniem objęto pięć dotacji o najwyższych wartościach (łącznie 133,7 tys. zł):

- ⇒ dotacja o wartości 20 tys. zł przyznana w 2020 r. Parafii Rzymskokatolickiej pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Kijach na dofinansowanie remontu posadzki zabytkowego kościoła filialnego pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Marii Panny w Kępsku;
- ⇒ dotacja o wartości 30 tys. zł przyznana w 2021 r. Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Michała Archanioła w Świebodzinie na dofinansowanie renowacji wnętrza kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła w Świebodzinie;
- ⇒ dotacja o wartości 25 tys. zł przyznana w 2021 r. Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Jana Chrzciciela w Łagowie na dofinansowanie remontu elewacji kościoła filialnego pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Jemiołowie;
- ⇒ dotacja o wartości 40 tys. zł przyznana w 2022 r. Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Michała Archanioła w Świebodzinie na dofinansowanie renowacji wnętrza kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła w Świebodzinie (etap II);
- ⇒ dotacja o wartości 18,7 tys. zł przyznana w 2022 r. Parafii Rzymskokatolickiej pw. Miłosierdzia Bożego w Świebodzinie na dofinansowanie prac konserwatorskich

¹⁹ W 2019 r. cztery dotacje na łączną kwotę 40 tys. zł; w 2020 r. – trzy dotacje na łączną kwotę 40 tys. zł; w 2021 r. – cztery dotacje na łączną kwotę 85 tys. zł oraz w 2022 r. – cztery dotacje na łączną kwotę 84,7 tys. zł. W 2023 r. Powiat nie udzielił żadnej dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane dotyczące zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

²⁰ W okresie objętym kontrolą, w tym względzie, obowiązywała uchwała nr XXXVII/258/2018 z dnia 24 kwietnia 2018 r. wraz z aneksem z dnia 27 września 2023 r. (uchwała Rady Powiatu nr L/372/2023).

przy zabytkowych elementach wyposażenia wnętrza kościoła filialnego pw. św. Jadwigi w Rakowie.

Analiza dokumentacji związanej z ubieganiem się, przyznaniem i rozliczeniem ww. dotacji wykazała, co następuje:

- każdy beneficjent dotacji złożył na odpowiednim formularzu kompletny wniosek o udzielenie dotacji;
- do ww. wniosku była każdorazowo dołączona decyzja LWKZ o udzieleniu pozwolenia na wykonanie robót budowlanych, będących przedmiotem wniosku (wraz z opinią konserwatorską, projektem budowlanym i kosztorysem inwestorskim) oraz decyzja w sprawie wpisania zabytku do rejestru zabytków;
- udzielenie dotacji następowało poprzez podjęcie stosownej uchwały przez Radę Powiatu Świebodzińskiego, po czym Powiat w każdym przypadku zawierał z beneficjentem dotacji umowę, w której określano cel dotacji, termin wykonania zadania oraz obowiązki stron (m.in. beneficjent ma obowiązek poddania się kontroli w zakresie sposobu i oceny wykorzystania dotacji, stanu realizacji zadania, efektywności i rzetelności sfinansowanych prac);
- każdy z beneficjentów dotacji składał w Starostwie sprawozdanie z realizacji zadania, w którym opisywał osiągnięte efekty rzeczowe oraz prezentował rozliczenie finansowe wykonanych prac; załącznikami do ww. sprawozdania były faktury, protokoły odbioru (podpisane przez beneficjenta i wykonawcę), protokoły oględzin sporządzone przez przedstawiciela WUOZ oraz dokumentacja fotograficzna potwierdzająca zakres i sposób realizacji zadania;
- rozliczenie dotowanej inwestycji zawarte w sprawozdaniu beneficjenta było kontrolowane pod względem merytorycznym przez pracownika zespołu stanowisk ds. edukacji i zadań społecznych, natomiast pod względem finansowym przez pracowników Wydziału Finansowego Starostwa. Z czynności tych nie sporządzano dokumentu (np. notatki służbowej lub protokołu), który by opisywał wyniki ww. kontroli, m.in. w zakresie zgodności wydatkowania środków dotacji z celem, oceny gospodarności i rzetelności działań realizowanych przez beneficjenta dotacji, kompletności przedłożonej dokumentacji. Ponadto, pracownicy Starostwa nie przeprowadzali oględzin efektów prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych sfinansowanych środkami dotacji.

W badanej próbie udzielonych przez Powiat dotacji nie wystąpił przypadek niewykorzystania dotacji i całkowitego lub częściowego jej zwrotu. Powiat również nie stwierdził podstaw do dochodzenia zwrotu dotacji, w związku z jej nieprawidłowym wykorzystaniem.

W Starostwie prowadzony był wykaz udzielonych dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru, a także znajduje się dokumentacja potwierdzająca wzajemne informowanie się Starostwa i innych organów uprawnionych do udzielenia dotacji o wysokości przyznanych dotacji i ich beneficjentach (art. 82 ust. 3 uoz).

[akta kontroli str. 174-178]

Starosta, zapytany dlaczego w Starostwie nie sformułowano pisemnych procedur określających tryb i zakres kontroli sposobu wykorzystania dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnych ewidencjach zabytków położonych na terenie Powiatu oraz dokumentowania wyników takich kontroli, wyjaśnił: (...) *Przekazywanie środków finansowych w ramach dotacji następowało w sposób ustalony każdorazowo z beneficjentem w zawartych umowach. Umowy zawierane z beneficjentami określały m.in. terminy wykorzystania*

dotacji, sposób rozliczenia w zakresie merytorycznym i finansowym. W umowach uwzględniono również zapis dotyczący prawa Powiatu do dokonywania kontroli (...). W dotychczasowej praktyce, w zakresie rozliczania przyznanych dotacji, Powiat nie stwierdził żadnych nieprawidłowości, a beneficjenci terminowo i zgodnie z przeznaczeniem wykorzystywali przyznane dotacje. Nadmieniam, że przedstawiciele Powiatu mieli możliwość zapoznania się z oryginalnymi dokumentami, jak również naoczno zapoznania się z efektami wykonanych prac konserwatorskich czy restauratorskich przy zabytkach, co miało miejsce podczas pobytu w obiektach sakralnych. W momencie przygotowywania przedmiotowej uchwały w sprawie zasad udzielania dotacji, jak również na etapie formułowania umów o przyznanie dotacji, nie zauważono potrzeby sformalizowania procedur szczegółowo opisujących sposób kontroli przez zlecniodawcę zadania objętego dotacją. Informuję, że po dokonaniu analizy dotychczasowego sposobu rozliczania dotacji (...) wdrożone będą odpowiednie pisemne procedury, które pozwolą zlecniodawcy w sposób efektywny dokonać kontroli przyznanych dotacji, a także udokumentować ich wyniki.

[akta kontroli str. 188-190]

3.2. W okresie objętym kontrolą Powiat uzyskał finansowanie zewnętrzne w wysokości 2789,2 tys. zł na realizację przedsięwzięć modernizacyjnych i prac budowlanych w jednym z pięciu posiadanych przez siebie zabytków, tj. w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Świebodzinie²¹.

Środki te pochodziły z:

- Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych 2020 r. – środki Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 dla jednostek samorządu terytorialnego - 2543,9 tys. zł;
- projektu pn. "Dostępny samorząd – granty", działanie 2.18. Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych - 225,5 tys. zł;
- projektu w ramach obszaru B pn. „Program wyrównywania różnic między regionami III”, realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych - 19,8 tys. zł.

W związku z pracami modernizacyjnymi i budowlanymi w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Świebodzinie, podpisano umowy z wykonawcami, których przedmiotem była realizacja następujących zadań:

- ✓ „Dostosowanie obiektu I Liceum Ogólnokształcącego w Świebodzinie w zakresie bezpieczeństwa pożarowego” (umowa z 7 października 2020 r. na kwotę 675,6 tys. zł);
- ✓ „Termomodernizacja budynku I Liceum Ogólnokształcącego w Świebodzinie – instalacje sanitarne w tym c.o., c.w.u. i kotłownia gazowa” (umowa z 7 kwietnia 2021 r. na kwotę 453,9 tys. zł);
- ✓ „Naprawa i wymiana okien w budynku głównym I Liceum Ogólnokształcącego w Świebodzinie” (umowa z 26 sierpnia 2021 r. na kwotę 1230 tys. zł);
- ✓ „Budowa platformy dla osób niepełnosprawnych – szyb samonośny przy budynku I Liceum Ogólnokształcącego w Świebodzinie” (umowa z 3 stycznia 2023 r. na kwotę 468,4 tys. zł);

---

²¹ Na sfinansowanie tych przedsięwzięć przeznaczył dodatkowo 620,9 tys. zł środków własnych.

- ✓ „Przystosowanie WC dla osób niepełnosprawnych – II piętro w budynku I Liceum Ogólnokształcącego w Świebodzinie” (umowa z 4 sierpnia 2023 r. na kwotę 58,6 tys. zł)²².

Wybór wykonawców ww. zadań (poza ostatnim, z uwagi na niską kwotę wynagrodzenia wykonawcy) odbył się na zasadach wskazanych w ustawie z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych²³.

W zawartych umowach zabezpieczono interes Powiatu, m.in. poprzez: uregulowanie udziału podwykonawców w realizacji zleconego zadania, określenie katalogu kar umownych (w tym za nieterminową realizacją przedsięwzięcia lub zwłokę przy usuwaniu zaistniałych wad), udzielenie zamawiającemu gwarancji jakości na wykonanie przedmiotu umowy. Wszystkie zadania zostały wykonane w terminie.

[akta kontroli str. 375-494]

Powiat w 2023 r. i 2024 r. zapewnił (uzyskał promesy) finansowanie zewnętrzne w wysokości 879,3 tys. zł z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na wykonanie trzech przedsięwzięć polegających na pracach renowacyjnych i remontowych w dwóch innych obiektach będących zabytkami, które stanowią jego własność:

- budowa instalacji klimatyzacji i prace remontowo-renowacyjne toalet w budynku Powiatowego Urzędu Pracy w Świebodzinie;
- wymiana i renowacja stolarki okiennej w budynku Powiatowego Urzędu Pracy w Świebodzinie;
- renowacja pomieszczeń w budynku Starostwa Powiatowego w Świebodzinie przy ul. Piłsudskiego 18.

Starostwo w chwili zakończenia kontroli NIK było na etapie wyboru wykonawców ww. przedsięwzięć.

[akta kontroli str. 375-379]

3.3. W wystąpieniu pokontrolnym NIK z 2018 r. sformułowano m.in. wniosek pokontrolny o zwiększenie nadzoru nad powiatowymi zabytkami, które oddano w trwały zarząd lub wydzierżawiono, w szczególności poprzez zapewnienie realizacji przez użytkowników tych obiektów obowiązku przeprowadzania okresowych kontroli ich stanu technicznego (przeeglądy roczne i pięcioletnie), a także o opracowanie instrukcji ochrony przeciwpożarowej dla tych obiektów.

Jak m.in. wykazała kontrola NIK z 2018 r. Starostwo, w odniesieniu do części obiektów wpisanych do rejestru zabytków, nie wyegzekwowało od ich administratorów przeprowadzenia wszystkich wymaganych prawem okresowych kontroli stanu technicznego.

[akta kontroli str. 4-23]

W latach 2019-2023 wszystkie obiekty będące zabytkami wpisanymi do rejestru, stanowiące własność Powiatu, posiadały: książki obiektu budowlanego i instrukcje ochrony przeciwpożarowej, a także dokumentację potwierdzającą przeprowadzenie rocznych i pięcioletnich kontroli stanu technicznego.

Jak wynika z protokołów rocznych i pięcioletnich kontroli stanu technicznego obiektów zabytkowych, budynki te znajdowały się w należyтым stanie technicznym

---

²² Środki zewnętrzne, poza finansowaniem robót budowlanych prowadzonych w I Liceum Ogólnokształcącym w Świebodzinie, były wykorzystane również na zakup wyposażenia dla osób niepełnosprawnych oraz na sfinansowanie dokumentacji projektowej i usługi nadzoru inwestorskiego przy inwestycjach realizowanych na tym obiekcie.

²³ Dz. U. z 2023 r. poz. 1605, ze zm.

i estetycznym, jednak zapewnienie ich pełnej sprawności technicznej wymagało wykonania bieżących konserwacji oraz napraw.

Na przykład zabytkowy budynek I Liceum Ogólnokształcącego w Świebodzinie wymagał m.in. docieplenia ścian zewnętrznych (w okresie objętym kontrolą, by spełnić ten wymóg, przeprowadzono termomodernizację budynku oraz naprawę i wymianę okien). Z kolei w budynku Powiatowego Urzędu Pracy w Świebodzinie należało m.in. naprawić lub wymienić pokrycie dachowe, wykonać wentylację oraz naprawić spękania ścian (Starostwo zapewniło środki na wykonanie niektórych prac remontowo-renowacyjnych w budynku).

W przypadku zabytkowego budynku Starostwa (ul. Piłsudskiego 18 w Świebodzinie), kontrola stanu technicznego nie stwierdziła uszkodzeń zagrażających bezpieczeństwu konstrukcji, przy czym ogólny stan budynku określono jako „średni” i wymagający remontu (zapewniono środki na renowację pomieszczeń w tym budynku).

Odnosnie zespołu pałacowego w Toporowie, położonego w gminie Łągów, w którym mieści się dom pomocy społecznej, protokoły przeglądu technicznego sporządzono dla wszystkich obiektów budowlanych, wchodzących w skład zespołu pałacowego. Jak wynika z tych dokumentów, poszczególne obiekty znajdowały się w należytym stanie technicznym, zapewniającym dalsze ich użytkowanie, przy czym budynek główny, będącym budynkiem zakwaterowania zbiorowego, wymagał w niektórych miejscach wymiany płytek ceramicznych, pomalowania elewacji oraz remontu dwóch tarasów. Według protokołu przeglądu technicznego z września 2023 r., przebudowa i modernizacja jednego z tarasów była w toku.

W przypadku zespołu pałacowo-parkowego w Przelazach, położonego w gminie Lubrza, w którym mieści się powiatowy ośrodek rehabilitacyjno-wypoczynkowy, protokoły przeglądu technicznego sporządzono dla wszystkich obiektów budowlanych, wchodzących w skład zespołu pałacowo-parkowego. Jak z nich wynika, wszystkie budynki znajdowały się w należytym stanie technicznym, zapewniającym dalsze, bezpieczne ich użytkowanie. W odniesieniu do budynku pałacowego zalecono przeprowadzenie przede wszystkim naprawy tynków elewacji oraz wymianę okien na nowe.

[akta kontroli str. 495-605]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Powiat zapewnił finansowanie przedsięwzięć modernizacyjnych i prac remontowych w obiektach zabytkowych stanowiących jego własność. Ponadto, obiekty te posiadały instrukcje ochrony przeciwpożarowej oraz dokumentację potwierdzającą przeprowadzenie rocznych i pięcioletnich kontroli ich stanu technicznego, tym samym zrealizowano w tym zakresie wnioski pokontrolny sformułowany przez Najwyższą Izbę Kontroli w 2018 r.

Powiat właściwie określił zasady udzielania dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach, a następnie konsekwentnie stosował te zasady i rzetelnie rozliczał sposób wykorzystania dotacji przez ich beneficjentów.

4. Ochrona zabytków w sytuacjach kryzysowych.

Opis stanu
faktycznego

W okresie objętym kontrolą, według informacji posiadanych przez Starostwo, na terenie powiatu nie miały miejsca sytuacje kryzysowe, które dotyczyłyby zabytków lub

mogłyby skutkować koniecznością podwyższenia gotowości, o której mowa w par. 1 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków.

O potencjalnych ryzykach mogących skutkować zaistnieniem sytuacji kryzysowych Starostwo było powiadamiane drogą elektroniczną przez Centrum Zarządzania Kryzysowego Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp.

Starostwo dysponowało bieżącymi i pełnymi informacjami o zaistniałych na swoim terenie zdarzeniach, które wymagały interwencji Państwowej Straży Pożarnej. Od 2020 r. Starostwo było wyposażone w aplikację komputerową, poprzez którą Komenda Powiatowa PSP w Świebodzinie powiadamiała o każdym swoim wyjeździe do zdarzenia czy interwencji. Oprogramowanie to zapewniało m.in. następujące funkcjonalności:

- serwer map, na którym były zainstalowane warstwy niezbędne do prowadzenia akcji ratowniczo-gaśniczych;
- zautomatyzowane powiadamianie o zdarzeniach pomiędzy użytkownikami, w tym na urządzenia mobilne za pomocą SMS, poprzez link kierujący do zdarzenia na mapie wraz z informacją o zdarzeniu oraz jego lokalizacji;
- wizualizację na mapie w czasie rzeczywistym zaangażowanych sił i środków (wersja desktop oraz uproszczona wersja mobilna)

[akta kontroli str. 179-185]

Starostwo o potencjalnych poważniejszych zagrożeniach informowało na swojej stronie internetowej oraz na swoim profilu w mediach społecznościowych.

W okresie objętym kontrolą:

- ✓ Powiat nie prowadził wspólnych kontroli, ćwiczeń, czy analizy ryzyk z innymi służbami, organami, instytucjami (np. LWKZ, jednostkami Policji, PSP, Inspekcji Nadzoru Budowlanego, organizacjami społecznymi) na rzecz ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych;
- ✓ nie zaistniała potrzeba formułowania zawiadomień, związanych z czynami karalnymi dotyczącymi zabytków, które byłyby kierowane do organów ścigania;
- ✓ nie wystąpiły również okoliczności powodujące konieczność zawiadomienia LWKZ o fakcie uszkodzenia, zniszczenia, zaginięcia lub kradzieży zabytku stanowiącego własność Powiatu (art. 28 ust. 1 pkt 1 uoz).

[akta kontroli str. 185]

W toku kontroli pracownik Starostwa zatrudniony na stanowisku ds. zarządzania kryzysowego oświadczył: *do ewentualnych trudności i ograniczeń w sprawowaniu skutecznej ochrony nad zabytkami na wypadek sytuacji kryzysowych, związanych z obowiązującym prawem i rozwiązaniami organizacyjnymi, zaliczyłbym przede wszystkim brak w przepisach narzędzi służących egzekwowaniu od zobowiązanych podmiotów czy osób obowiązku sporządzenia planów ochrony zabytków i programów opieki nad zabytkami, niezbędnych do realizacji dalszych zadań, a także wskazałbym na występujące trudności z otrzymywaniem kompletnych opracowań.*

[akta kontroli str. 47-48, 186]

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

Starostwo monitorowało możliwość wystąpienia zdarzeń niebezpiecznych, mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców i obiektów budowlanych. Powiat dysponował bieżącymi i pełnymi informacjami odnośnie potencjalnych zdarzeń mogących negatywnie oddziaływać na stan zabytków, przy czym w okresie objętym

kontrolą nie wystąpiły sytuacje kryzysowe dotyczące takich obiektów lub skutkujące koniecznością podwyższenia gotowości.

5. Realizacja wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK.

Opis stanu faktycznego

W skierowanym do Starosty wystąpieniu pokontrolnym z 2018 r. sformułowano pięć wniosków pokontrolnych:

- 1) dokonanie przeglądu i aktualizacji przypisania zadań i obowiązków komórkom i pracownikom Starostwa w zakresie realizacji w powiecie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, w celu zapewnienia kompleksowej i spójnej realizacji zadań w tym zakresie;
- 2) sporządzenie powiatowego Programu opieki, stosownie do wymogów określonych w przepisach uoz;
- 3) opracowanie powiatowego Planu ochrony;
- 4) zawiadamianie LWKZ o każdym fakcie uszkodzenia lub zniszczenia zabytku stanowiącego własność Powiatu;
- 5) zwiększenie nadzoru nad powiatowymi zabytkami, które oddano w trwały zarząd lub wydzierżawiono, w szczególności poprzez zapewnienie realizacji przez użytkowników tych obiektów obowiązków:
  - a) opracowania i przedłożenia jednostkowych Planów ochrony,
  - b) przeprowadzenia obowiązkowych okresowych kontroli (przeglądy roczne i pięcioletnie) obiektów i stanu technicznego powiatowych zabytków, stanowiących obiekty budowlane,
  - c) opracowania instrukcji ochrony przeciwpożarowej dla tych obiektów.

[akta kontroli str. 4-23]

Spośród ww. wniosków pokontrolnych, wnioski nr 1), 2) oraz 5) zostały zrealizowane. Wniosek nr 3) nie został zrealizowany z przyczyn niezależnych od jednostki kontrolowanej, pomimo podjęcia przez Starostwo licznych udokumentowanych działań. Odnośnie wniosku nr 4), w okresie objętym kontrolą nie zaszły okoliczności, stanowiące podstawę do zawiadamiania LWKZ o uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku stanowiącego własność Powiatu.

Ustalenia dotyczące działań podjętych przez Powiat, celem realizacji wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK w 2018 r., zostały opisane w pkt. 1-4 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia podjęte przez Starostwo działania, celem realizacji wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK z 2018 r., z których większość przyniosła pożądany efekt, m.in. w postaci opracowania Programu opieki, jednostkowych Planów ochrony oraz zwiększenia nadzoru nad powiatowymi zabytkami, które oddano w trwały zarząd lub wydzierżawiono.

IV. Wniosek

Wniosek pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK wnosi o kontynuowanie działań

zmierzających do opracowania i uzgodnienia z LWKZ powiatowego Planu ochrony zabytków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury w Zielonej Górze. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, dnia 20 czerwca 2024 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

p.o. Wicedyrektor

Mariusz Kniat

*/podpisano kwalifikowanym
podpisem
elektronicznym/*

Kontroler
Norbert Serafin
doradca ekonomiczny

*/podpisano kwalifikowanym
podpisem
elektronicznym/*